

ИСТОРИСКИ ЗАПИСИ

ОРГАН ИСТОРИСКОГ ДРУШТВА НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ
Књига V, свеска 1 Ц Е Т И Њ Е Јануар—март 1950

Марксизам-лењинизам о улози идеја у развиту друштва

Све до Маркса и Енгелса људи су сматрали да су идеје основна и једина покретачка снага друштвеног развита. То је идеалистичко схватање историје. А то је била велика заблуда, која није дозвољавала људима, па ни онима најгенијалнијим, чија су схватања владала умовима деценијама и столећима, да испитивање историје друштва поставе на једну научну основу, заблуда која им није дозвољавала да открију законе развита друштва. Било је генијалних наслућивања, али се од наслућивања није даље отишло баш због тога што се увијек за полазну тачку узимала ова основна заблуда. Полазећи од тога да једино идеје покрећу и одређују развита друштва, историја друштва и догађаји су били извргнути најпроизвољнијим тумачењима, која су у крајњој линији отворила врата фидеизму. На историски процес се није гледало као на неки законити процес, већ се историја сводила само на један слијепи екуп случајности.

Чак су и истакнути предмарксовски материјалисти, који су религији и идеализму задавали жестоке ударце, били идеалисти када су покушавали да објасне историју друштва и поједине друштвене догађаје. Они су свој материјализам ограничавали само на област природе, док су у области друштва били идеалисти. То је један од основних недостатака предмарксовског материјализма.

Ту основну заблуду свих ранијих историских наука отклонили су Маркс и Енгелс. А то су они урадили на тај начин што су своје материјалистичко схватање свијета проширили и на друштво. Тако су створили историски материјализам или материјалистичко схватање историје. Узимајући то у обзир, постаје јасно колико је марксистички филозофски материјализам потпунији и досљеднији од претходног материјализма. Тиме је био протјеран идеализам из његовог посљедњег уточишта — историје, а наука о друштву претворена у праву науку, која је била у стању да нам са тачношћу природних наука открије и пружа законе по којима се друштво развијало у прошлости, по којима се оно сада развија и по којима ће се развијати у будућности. То је баш и омогућило Марксу да социјализам од утопије и сна

о љепшој будућности претвори у науку. Према томе, види се колико је огромно научно откриће претстављао историски материјализам. Лењин је говорио да је Марксов историки материјализам највеће достигнуће људског ума.

Примјењујући материјалистичко схватање свијета на друштво, Маркс и Енгелс су дошли до закључка да је материјални живот друштва, његово биће, примарно, а духовни живот друштва, друштвене идеје, секундарне, изведене, да материјални живот друштва постоји независно од воље људи и њихових идеја, да су саме те идеје одраз материјалног живота друштва, тј. друштвеног бића. У познатом предговору „Критици политичке економије” Маркс то формулише следећим ријечима: „У друштвеној производњи свога живота људи ступају у одређене нужне односе, независне од њихове воље, односе производње, који одговарају одређеном ступњу развитка њихових материјалних производних снага. Цјелокупност тих односа производње сачињава економску структуру друштва, реалну основу, на којој се диже правна и политичка надградња и којој одговарају одређени облици друштвене свијести. Начин производње материјалног живота условљава процес социјалног, политичког и духовног живота уопште. Не одређује свијест људи њихово биће, већ обрнуто, њихово друштвено биће одређује њихову свијест”. (К. Маркс: „Критика политичке економије”, Предговор и Увод, „Култура” 1949 године, стр. 8 и 9).

Дакле, основна покретачке снага друштвеног развитка не могу бити идеје, како се то раније сматрало, већ је то економика друштва, начин производње. Да би људи могли да живе, они морају себи да приправљају средства за живот. Но они та средства не налазе готова у природи већ морају да их производе. Од тога како и чиме људи производе та средства за живот зависи њихов поредак и њихово схватање, њихове идеје. Какав им је начин живота, такав им је и начин мишљења. Дакле, идеологија друштва као један скуп појмова и претстава о објективном свијету, а које су изражене у разним моралним, религиозним, умјетничким, научним и филозофским погледима, одређена је датим начином производње, она је само мање или више вјеран одраз начина производње, који постоји прије и независно од те идеологије. Иако у појединим периодима друштвеног развитка запажамо различите друштвене идеје, оне су условљене различитошћу начина производње. Због тога што је идеологија одраз друштвеног бића, у класном друштву и идеологија мора имати класни карактер. Она увијек изражава стање и интересе једне одређене класе датог друштва. У томе се и састоји партијност идеологије. У друштву које је подијељено на класе не постоји наткласне, аполитичне идеологије. Зато ако хоћемо да схватимо једну одређену идеологију, онда треба да откријемо њене социјалне и класне коријене.

Са развитком и мијењањем начина производње развијају се и мијењају и друштвене идеје. И као што се види, прво се мијења начин производње, па онда мишљење људи, њихове идеје. Из тога јасно слиједи да је историја друштва историја производње, историја на-

чина производње, који се стално развија и мијења прогресивно, по једној узлазној линији. Због тога узрок развоја и друштва и друштвених идеја не смијемо тражити у самим тим идејама, већ у начину производње. Енгелс у „Анти-Дирињу” о томе каже сљедеће: „Материјалистичко схватање историје полази од поставке да производња, а уз производњу и размјена производа, чини темељ сваког друштвеног поретка: да у сваком друштву које се јавља у историји расподјела производа, а с њом и социјална рашчлањеност на класе, зависи од тога шта и како се производи и како се врши размјена производа. Према томе, крајње узроке свих друштвених промјена и свих политичких преврата не треба тражити у главама људи, у њиховом све бољем разумијевању вјечите истине и правде, него у промјенама у начину производње и размјене; не треба их тражити у филозофији, него у економији дате епохе”. (Ф. Енгелс: „Анти-Дирињ”, „Напријед”, стр. 279).

Значи, ако хоћемо да схватимо развој друштва, историју друштва, ми треба да се обратимо условима материјалног живота друштва, начину производње, гдје ћемо наћи узроке развоја друштва, па и самих идеја које постоје и владају у друштву. Они који су на ово заборавили или ово нијесу схватили нијесу могли објаснити историју друштва нити се снаћи у својој практичној дјелатности, већ су прије или послје доживљавали слом. Снага и виталност марксизма-лењинизма и састоји се у томе што он у објашњавању друштвених догађаја и у својој практичној дјелатности полази од потреба развоја материјалног живота друштва, не удаљавајући се никада од реалног живота друштва.

Тако марксизам-лењинизам рјешава питања о поријеклу друштвених идеја. Но са овим се овај проблем односа између друштвеног бића и друштвене свијести, идеја друштва, не исцрпљује.

II

Говорећи о томе да је друштвено биће примарно, а друштвена свијест, друштвене идеје, секундарне, изведене, Маркс је наглашавао да те идеје нијесу прост и пасиван одраз друштвеног бића, већ да, пошто су једном настале на бази одређеног друштвеног бића, оне стичу извјесну релативну самосталност, и обратно — утичу на развој материјалне базе, на основи које су поникле. Маркс је још 1845 године, на почетку своје научне и политичке дјелатности, у својим познатим тезама о Фојербаху, истакао да је задатак филозофије не само да тумачи свијет већ и да га мијења. Ову битну страну Марксовог историског материјализма многи често заборављају, говорећи да Маркс истиче само економски моменат, а да друштвеним идејама не придаје никакав значај. То је омиљена тема свих непријатеља марксизма, који са тога становишта и критикују марксизам. У томе се, осим тога, огледа и омиљени метод свих непријатеља марксизма, који измисле извјесне глупости и прогласе их за марксизам, па се онда боре против тих

својих измишљотина, уображавајући да се боре против марксизма. У вези са једним таквим покушајем у књизи некога Барта, Енгелс каже: „Његова критика Маркса је збиља шаљива, он прво прихвати такву материјалистичку теорију историје, какву би по његовом мишљењу Маркс морао да има, па онда пронађе да у Марксовим списима стоји нешто сасвим друго. Али из тога не закључује да је он, Барт, подметнуо Марксу нешто наопако, већ напротив, да Маркс сам себи противрјечи, да своју властиту теорију не може да примијени. „Е, кад би људи бар само читати знали!” узвикивао би Маркс код таквих критика” (Ф. Енгелс, писмо Конраду Шмиту од 1 јуна 1891 године). А Лењин о таквом методу каже: „Приписивати противнику очигледну глупост и затим је побијати — метод је не баш много паметних људи”. (В. И. Лењин: „Пролетерска револуција и ренегат Кауцки”, „Култура”, 1948, стр. 84).

Маркс и Енгелс су знали да њихови непријатељи, односно непријатељи њиховог материјалистичког схватања историје, трубе на сав глас како они тобоже негирају ма какав утицај политичких и идеолошких надградњи на друштвени развитак, зато су се они упорно борили против оваквог схватања и искривљавања њихових погледа, што се нарочито види из њихове велике преписке. Тако на примјер Енгелс у једном писму каже: „Зато се Барт напросто бори са вјетрењачама када тврди да ми поричемо сваку ретроактивност политичких итд. рефлекса економског кретања на само економско кретање. Треба само да погледа Марксов „Осамнаести пример”, у коме је скоро искључиво ријеч о посебној улози политичких сукоба и догађаја, наравно у границама њихове опште зависности од економских услова. Или „Капитал”, на примјер одјељак о радном дану, гдје законодавство, које је политички акт, има такву пресудну улогу. Или одјељак о историји буржоазије (24 глава). Или пак зашто се ми боримо за диктатуру пролетаријата ако је политичка власт економски немоћна”. (Ф. Енгелс, писмо Конраду Шмиту од 17 октобра 1890 г.).

Но не само непријатељи марксизма већ и поједини млађи марксисти често су неправилно схватили овај проблем, што се види из чињенице да су били склони вулгаризацији историског материјализма, приписујући економском моменту сувише велики значај, а заостављајући утицај надградњи како политичких тако и идеолошких. Маркс и Енгелс се нијесу само борили против злонамјерног извртања њиховог схватања од стране непријатеља, већ су се исто тако досљедно борили и против ове вулгаризације њихових схватања од стране млађих марксиста. Тако Енгелс у једном писму, указујући на ту вулгаризацију и борећи се против ње, каже: „Маркс и ја смо дјелимично одговорни за то што су млади (марксисти) понекада придавали економској страни већи значај него што је сљедује. Одвраћајући нашим противницима, бивали смо принуђени да јаче истичемо принцип који су они порицали, и нијесмо увијек имали довољно времена, мјеста и прилике да довољно укажемо на остале моменте који се испољавају при узајамном дјејству. Но кад год је долазило до прика-

живања ма којег историског периода, тј. до практичне примјене, стање је стајало друкчије, и ту више није могло бити пропуста. Нажалост, многи често сматрају да су нову теорију схватили и да је смјеста могу примјењивали чим су усвојили њене основне ставове, а то ни издалека није увијек правилно. Ову замјерку могу да учини многим новијим „марксистима“, а усљед таквог несхватања настајале су понекад зачуђујуће бесмислице”. (Ф. Енгелс, писмо Јосифу Блоху од 12 септембра 1890 г.). Због тога је Енгелс указивао на то да се историски материјализам не студира из друге руке, већ из оригиналних извора, и он препоручује неке Марксове и своје радове који третирају те проблеме.

Маркс и Енгелс су свој историски материјализам засновали у оштрој борби против идеалистичког схватања историје, које је у наукама о друштву све до Маркса апсолутно господарило. Зато су они били принуђени да идеализму нарочито супротстављају услове материјалног живота друштва. Но, то не значи да су они запостављали и утицај идеологије, што се јасно види из напријед цитираних Енгелсових изјава. То материјалистичко схватање односа између економске базе и идеолошке надградње нарочито се јасно види из сљедећих мјеста већ цитираног Енгелсовог писма Јосифу Блоху: „Према материјалистичком схватању историје, моменат који у историји одлучује у посљедњем степену јесте продукција и репродукција стварног живота. Више од тога нијесмо ни Маркс ни ја никада тврдили. Ако то сад неко тако искрене као да је економски моменат једини одлучујући, он нашу поставку претвара у апстрактну, апсурдну фразу, која ништа не значи. Економско стање је основа, али и разни моменти надградње — политички облици класне борбе и њени резултати — устави које побједничка класа прописује послје добивене битке итд. — правни облици, па чак и рефлекси свих тих стварних борби у мозговима учесника, политичке, правне, филозофске теорије, вјерски назови и њихов даљи развој у систему догми — утичу такође на ток историских сукоба и одређују у многим случајевима претежно њихов облик. Постоји узајамни утицај свих тих момената, али се најзад кроз све то бескрајно мноштво случајности (тј. ствари и догађаја чија је унутрашња узајамна веза тако далека или тако недоказива, да је можемо сматрати непостојећом, занемарити је) пробија као једна нужност економски моменат. Иначе би примјена теорије на ма које доба историје била лакша од рјешења прости једначине првог степена”. (Ф. Енгелс, писмо Јосифу Блоху од 21 септембра 1890 г.).

Макле, као што се види, Маркс и Енгелс нијесу једнострано рјешавали ово питање односа између друштвеног бића и друштвене свијести. Напротив, они не само да не поричу улогу идеја у развоју друштва већ су тој улози дали право и значајно мјесто, истичући да друштвене идеје нијесу пасиван одраз друштвеног бића, већ њихов активан одраз, што значи да обрнуто утичу на друштвено биће и његов развитак. Тиме су они јасно одредили мјесто и улогу идеологије у друштвеном развоју. Због тога је неоправдана и нема мјеста

тврђња неког А. Маслина у његовом чланку „Лењин и Стаљин о партијности идеологије” када каже: „Али Маркс и Енгелс, разбистривши питање о поријеклу друштвене свијести, која извире из услова материјалног живота друштва, ни је с у д о к р а ј а р а з р а д и л и питање о улози идеологије у друштвеном развитуку. Они су пружили с а м о о п њ у с к и ц у, о п њ е з а к љ у ч к е у вези тога”. (А. Маслин: „Лењин и Стаљин о партијности идеологије”, „Култура” — Загреб 1947 г., стр. 6 и 7; подвукао Д. В.). Тачно је то да су Маркс и Енгелс, како је већ горе изложено, били присиљени да због борбе против идеалистичког схватања историје нарочито истичу економски моменат, а да запостављају наглашавање утицаја идеологије на развитаку друштва, али то не значи да они нијесу разрадили питање о улози идеологије у развитуку друштва и да су дали „само опњу скицу, опње закључке”. Ми смо баш напријед онако опширно и наводили оне Енгелсове цитате да би се јасно видјело да Маркс и Енгелс нијесу у том погледу дали само једну општу скицу и опште закључке, већ да су створили и разрадили једну потпуну и цјеловиту теорију историског материјализма, а та теорија н е б и била потпуна и цјеловита ако се не би разрадио и проблем улоге идеологије у развитуку друштва, јер је то једна од врло важних страна историског материјализма, коју је он једино правилно ријешо. У томе се и састоји заслуга историског материјализма што је, полазећи од материјалне базе друштва, тачно одредио и улогу идеја у развитуку друштва. Те проблеме Маркс и Енгелс нијесу разрађивали само у својом писмима, већ особито, како то сам Енгелс истиче, онда када се радило о практичкој примјени њихове теорије на поједине историске периоде, а што се нарочито види из Марксовог „Осамнаестог бримера”, појединих мјеста из „Капитала” и других радова. Све нам то јасно говори да се ту не ради само о „опњој скици, опњим закључцима”, већ о разрађивању улоге политичких и идеолошких надградњи у друштвеном развитуку. Наравно да је ово питање у новим друштвеним условима, условима империјализма и пролетерске револуције, условима стварања партије новог типа, добило један нов, врло велики значај и да га је Лењин значајно дље разрадио и продубио.

Из свега предњег се јасно види да они који тврде да марксизам одриче сваку улогу идеја немају право, да се „напросто боре са вјетрењачама”. Марксистичко схватање историје — историски материјализам, не само да је супротан идеалистичком схватању историје већ је он директно супротан и разним вулгарно материјалистичким схватањима која одричу ма какав утицај идеологије на друштвени развитаку.

Једно од таквих вулгарних схватања јесте и економски материјализам. Према овом схватању, између економске базе и надградње постоји један механички однос. Према њему једина и искључива сила друштвеног развитаку јесте економика, са чијим се промјенама аутоматски мијења и сва надградња, али је, према њима, та надградња пасивна и не утиче обратно на економску базу. Непријатељи марксистичког схватања историје, који се не боре са вјетрењачама, већ са њом, не могу да се изненаде тиме да се у историји не налази никаквог механичког односа између економске базе и надградње. Историја је сложена целина, у којој се економика и надградња налазе у једном дијелу, а не у два различита дијела. Економика и надградња не налазе се у једном дијелу, већ у једној целини. Економика и надградња не налазе се у једном дијелу, већ у једној целини. Економика и надградња не налазе се у једном дијелу, већ у једној целини.

зма су марксизму приписивали баш овакво схватање, али као што смо видјели, и као што ћемо још из даљег излагања видјети, марксизам нема ништа заједничко са таквим схватањем.

Такође марксизам-лењинизам нема ништа заједничко са разним теоријама квијетизма, већ им је директно супротан. Ове теорије квијетизма одричу активност и проповиједају мирно чекање онога што ће се десити независно од нас. Ове теорије долазе од тога да ако је све условљено и ако постоји законитост и нужност у развоју, онда ће се нека појава десити, па ма шта ми предузимали. Зато човјек може мирно да сједи и да не ради ништа, јер оно што је нужно и законито неминовно ће се остварити само од себе.

Такве су теорије и разне теорије спонтаности и „прирепаштва“, које су у своје вријеме проповиједали „економисти“ у Русији. Они су били против организоване политичке борбе пролетаријата, говорећи да је то задатак буржоазије, зато су одрицали и потребу политичке партије. Они су славили спонтани покрет радничке класе, зато су и одрицали ма какву улогу социјалистичке свијести, социјалистичке теорије.

Ту такође спада и такозвана теорија „производних снага“ Кауцкога и II интернационале. Према овој теорији, која је само једна европска варијанта оне теорије „прирепаштва“ коју су проповиједали руски „економисти“, свјесна дјелатност не игра никакву улогу у развоју друштва, тамо владају слијепи закони „производних снага“ и ту људска дјелатност не може ништа измијенити, нити има мјеста. Оваква теорија јесте израз опортунизма II интернационале, односно покушај да се теоретски оправда пасивност, неборбеност и политичка неактивност, силажење на позиције буржоазије. То је нарочито дошло до израза за вријеме Првог свјетског рата, када је II интернационала коначно издала ствар радничке класе и спустила се на позиције буржоазије.

Марксизам-лењинизам не само што нема ништа заједничко са таквим схватањима већ је против њих водио упорну борбу. Довољно је напоменути само Лењинову борбу против „економиста“ у Русији. Борећи се против „економиста“ Лењин је јасно указао на значај политичке борбе радничке класе, указао на значај теорије за њену револуционарну борбу. Без напредне теорије, која открива законе друштвеног развоја, не би била могућа та револуционарна борба. Те ствари је Лењин изложио у својој знаменитој књизи „Шта да се ради“, која претставља идеолошке темеље комунистичке партије, партије новог типа.

Искуство „економиста“ и других јасно нам показује да су сви они који су порицали значај и улогу идеја и револуционарне теорије у развоју друштва неминовно, прије или после, доживљавали слом. Међутим, снага и виталност марксизма-лењинизма се састоји у томе што он полазећи од материјалне базе не пориче улогу идеја у развоју друштва, већ користи њихову мобилизаторску, организаторску и преображавајућу снагу.

III

Тај утицај друштвених идеја на развитак друштва може бити двојак, може бити позитиван или негативан, што значи да те идеје могу убрзавати друштвени развитак или га кочити, спутавати. Старе идеје, које су преживјеле свој вијек, отежавају друштвени развитак и зато су оне реакционарне; а има нових, напредних идеја које помажу и убрзавају друштвени развитак, и то су револуционарне идеје. Пошто су идеје увијек класног карактера, тј. изражавају интересе одређене класе, то су реакционарне идеје, — идеје оних класа и слојева који су заинтересовани да друштво стане у своме развитку, да се даље не развија, јер то одређено стање у друштву одговара њиховим класним интересима; док су напредне друштвене идеје — идеје напредних друштвених снага, које су заинтересоване и боре се за друштвени развитак.

Историја нам пружа много сјајних примјера из којих јасно видимо да кад је једна класа у развоју и изражава друштвени прогрес онда су и њене идеје напредне и револуционарне, а чим та класа престане да се развија, и њена идеологија постаје реакционарна. Најљепши примјер за то је буржоазија. Док је буржоазија била револуционарна класа и као таква носилац прогреса, њени идеолози: научници, филозофи, историчари, економисти итд., иако нијесу имали правилин поглед на свијет, ипак су давали значајна филозофска и научна открића и у том погледу стално ишли по једној узлазној линији. Али чим је буржоазија престала да се развија и постала кочница друштвеног развитка, што нарочито долази до изражаја у периоду империјализма, престала је да се развија по једној узлазној линији и њена идеологија; са труљењем и распадањем капиталистичког система трули и распада се и његова идеологија. У вези са тим Маркс на једном мјесту каже да откада је буржоазија заузела сву власт „више се није радило о томе да ли је овај или онај теорем истинит, него да ли је користан или штетан по капитал, угодан или не, политички сумњив или не. Намјесто некористољубивог истраживања дошло је плаћено полемичарство, намјесто непристраног научног истраживања немирна савјест и зле намјере апологетике. (К. Маркс: „Капитал”, I том, Предговор другом издању, „Култура” 1947, стр. L).

Из тога се јасно види класни карактер, партијност буржоаске идеологије, која због тога не води рачуна о објективној истини, већ само о класним интересима буржоазије. Партијност буржоаске идеологије је супротна њеној објективности, јер уколико та идеологија досљедније изражава и заступа интересе буржоазије, утолико је она мање истинита, невјерније одражава стварност. Оно што карактерише реакционарну идеологију јесте то да је она далеко од реалног живота друштва, да намјерно изопачено и неправилно одражава објективну стварност. Основно средство којим се служи буржоазија да би постигла свој циљ јесте лаж. Један буржоаски филозоф и каже да је „научник друштву користан лажов”. У тој изјави је и изражена читава суштина буржоаске идеологије да је она лажна. Буржоазија је ди-

ректно заинтересована за то да експлоататорска суштина њеног поретка остане прикривена, да се буржоаско друштво прикаже вјечно и једино разумно друштво. То не би било могуће доказати ако би њена идеологије вјерно одражавала друштвену стварност, напротив, доказало би се нешто сасвим друго, наиме да је капиталистичко друштво реакционарно и да мора пропасти. Зато је буржоазија и заинтересована да не дође до правилног, истински научног освјетљавања капиталистичке стварности. Дакле, као што се види, буржоазији није потребна истина, већ лаж, јер је истина против ње. Буржоазија жели да прикаже за истину све оно што јој користи. Таква тежња је нарочито дошла до изражаја у савременој буржоаској филозофији, особито у прагматизму, који тврди да је све истинито што је корисно. Према томе и највећа заблуда само ако користи буржоазији је истина. Тако се на примјер за истину проглашавају разне религиозне заблуде, јер оне користе буржоазији.

Дакле, онда када се буржоазија афирмисала као класа, када је однијела коначну побједу над феудализмом, она почиње да размишља о проблему како да овјековјечи себе као владајућу класу, како да овјековјечи своје класно господство. Та тежња, која извире из класних интереса буржоазије, у супротности је са несметаним развојем науке, филозофије, умјетности, једном ријечју идеологије, која тежи за све дубљим и свестранијим одражавањем и испитивањем објективне стварности. Буржоазија која је већ постала кочница даљег развоја мобилише идеологију ради учвршћења својих класних позиција. Један од основних циљева буржоазије јесте негирање законитости и нужности у друштвеном развоју, чега се она највише плаши. Треба претставити друштво као област гдје не владају никакви закони већ све зависи од „слободне воље”, индивидуалне акције итд. Све је то нарочито дошло до изражаја у разним позитивистичким и неокантијанским теоријама. Те теорије јасно показују колико је буржоаска идеологија, зато што служи њеним класним интересима, немоћна да нам открива објективне законе друштвене стварности.

Но, све то нарочито долази до изражаја у периоду империјализма, гдје су све супротности капитализма до максимума заоштрене. Звјерски лик капитализма који је на умору тада нарочито долази до изражаја. Он прикупља све своје снаге да би се што дуже задржао у животу и у том погледу нарочито улогу игра идеологија: Буржоаски идеолози нијесу више у стању да ишта ново створе, они само прежвакавају оно што су други давно прије њих створили и то баш оне најреакционарније и најмрачније стране појединих филозофских и других учења. Све се то вади из историске гробнице и поново васкрсава и сервира масама под разним новим именима. Но није тешко уочити да сви ти нови „изми” нијесу нимало нови. Циљ је буржоазије и њених идеолошких слугу да што је могуће више одврате поглед радних маса од проблема свакидашњег живота. Зато се те масе систематски заглупљују и то заглупљивање се спроводи на све рафиниранији начин. У ту сврху служи не само политичка демагогија већ и

наука, филозофија, умјетност и у ту се сврху мобилишу тако моћна средства утицања на масе као што су штампа, кино, позориште, радио итд. Довољно је само погледати савремену буржоаску декадентну умјетност која проповиједа антиреализам, антихуманизам, индивидуализам, песимизам итд., која у човјеку тежи да убија све оно што је велико и људско, а да васпита оно што је животињско, антисоцијално и слично. У том погледу буржоазија вјешто користи и цркву, која потхрањује мистику и разна религиозна осјећања, духовно опијајући масе.

Само је буржоаско друштво могло родити фашизам и његову идеологију. Фашистичка идеологија је врхунац реакционарности. У њеној основи лежи лажна теорија, према којој је једна нација позвана да влада над другима. Она проповиједа мржњу међу народима, велича злочине и пљачку, претвара човјека у звијер. Ношене таквом идеологијом Хитлерове хорде су, покушавајући да свијет поврате у средњевјековно мрачњаштво, нанијеле човјечанству много зла и били су потребни натчовјечански напори демократског свијета да би се та политика и идеолошка наказа — што се зове фашизам — уништила. Но и поред свега тога што је фашизму у Другом свјетском рату задат смртоносни ударац, још и сад постоје у појединим земљама јаки фашистички остаци, а читав империјалистички свијет из себе непрестано рађа фашистичке тенденције. Идеологија фашизма се оживљава у појединим земљама и претвара у идеолошко оруђе за оправдање империјалистичке експанзије.

Но, и поред све те очигледности класног карактера буржоаске идеологије, њени носиоци желе да ту идеологију претставе као наткласну, аполитичну и сл. Они иступају под маском објективизма, који је, тобоже, независан од ма каквих класних интереса. Али познато је да је за буржоазију карактеристично неслагање ријечи и дјела. Они једно говоре а друго раде. Они говоре о „слободи“, „једнакости“, говоре о томе да треба „љубити ближњега свога“ итд. Али у исто вријеме док то говоре они раде оно што је супротно и слободи и једнакости и љубави према „ближњему“, они спроводе најзвјерскије угњетавање и експлоатацију појединих народа и радничке класе. Као што се види, те приче су само маска да би се прикрила своја класна владавина. Лењин каже: „Људи су увијек били и увијек ће бити глупе жртве обмане и самообмане у политици докле год не науче да иза сваке моралне, религиозне, политичке, социјалне фразе, изјаве, обећања траже интересе ових или оних класа“ (В. И. Лењин: *Изабрана дјела*, том I, књига прва, „Култура“ 1948, стр. 63).

Буржоаска идеологија не може бити објективна, не може изражавати интересе свију класа у друштву, нити пак може вјерно одражавати друштвени развитац. Лењин је говорио: „Очекивати непристрасну науку у друштву најамног ропства, исто је таква глупа наивност као и очекивати непристрасност фабриканта у питању о томе да ли треба повећати плату радницима смањивши профит капитала“ (Лењин: *Изабрана дјела*, том I, књига прва, „Култура“ 1948, стр. 59).

Дакле, буржоаски објективизам није ништа друго до лицемјерни и скривени израз припадности партији ситих, партији експлоататора, тј. буржоазији, намијењен за то да би се масе обмануле, да би се идеолошки заробила њихова свијест.

То проповиједање аполитичности, наткласности, објективизма нарочито се јасно види у умјетности. Идеолози буржоазије проповиједају разне теорије „умјетности ради умјетности”, проповиједају апсолутну слободу умјетника од друштва и сл. Лењин је немилосрдно разголићавао такве приче и оштро их исмијавао. Тако он на једном мјесту каже: „Господо буржоаски индивидуалисти, морамо вам рећи да су ваше приче о апсолутној слободи голо лицемјерство. У друштву које је засновано на власти новца, у друштву у коме живе у биједи масе трудбеника и љенствују шачице богаташа — не може бити реалне и истинске „слободе”. Јесте ли слободни ви од свога буржоаског издавача, господине књижевниче, од своје буржоаске публике, која тражи од вас порнографију у оквирима и сликама, проституцију у виду „дodatка” уз „свету” позоришну умјетност? Та апсолутна слобода је буржоаска и анархистичка фраза (јер као поглед на свијет анархизам је наопако изврнута буржоазност). Живјети у друштву и бити слободан од друштва није могуће. Слобода буржоаског књижевника, сликара, глумца јесте само маскирана зависност (или зависност коју лицемјерно желе да маскирају) од кесе с новцем, од подмићивања, од издржавања”. (В. И. Лењин: „О књижевности”, „Култура” 1949, стр. 46 и 47).

Као што се види, умјетност као један од облика друштвене свијести не може бити у буржоаском друштву независна од тога друштва, већ је одређена карактером тога друштва и њему служи.

Да би што успјешније извршила свој идеолошки утицај на масе, буржоазија користи разне опортунисте и ревизионисте у редовима радничке класе, којима ставља у задатак да шире буржоаску идеологију међу радницима. То се најбоље види ако се расмотри савремена идеологија десних социјалиста у појединим капиталистичким земљама. Они отворено стоје на позицијама буржоазије и поричу постојање ма каквог цјеловитог пролетерског погледа на свијет.

Све оно што је досада речено о буржоаској идеологији довољно је да се окарактерише суштина реакционарне идеологије, да се види како она кочи друштвени развитак. Та идеологија, пошто не одражава вјерно друштвену стварност, не пружа никакву могућност гледања напријед, научног предвиђања, због тога она доводи до утучености и песимизма.

Постало је очигледно да се капиталистичко друштво претворило у кочницу даљег развитка производних снага, па самим тим и друштвене свијести; зато је потребно, да би се обезбиједио даљи развој производних снага, даљи развој филозофије, науке, умјетности итд., срушити и уништити старо, капиталистичко друштво и успоставити ново, социјалистичко друштво, које пружа невиђене могућности за даљи развој производних снага и људске свијести, пружа могућност

да човјек не буде играчка у рукама слијепе нужности, већ да постане господар природе и друштва, да пређе из царства нужности у царство слободе. Тај велики историски прелаз је већ извршен у једном дијелу свијета и он показује нужан пут и осталим капиталистичким земљама.

IV

За разлику од реакционарних идеја, напредне друштвене идеје су идеје напредних друштвених снага и класа. Оне вјерно одражавају друштво и његове законитости, оне правилно одражавају потребе друштвеног развитака, основне интересе широких народних маса. Те су идеје истините, те због тога потпуно супротне реакционарним идејама, у чијој основици лежи лаж. Напредне идеје не изврћу и не замагљују друштвену стварност, већ ту стварност објашњавају, упознавају људе са њом, што има необично велики значај за практични рад људи. Због тога нове, напредне друштвене идеје могу одиграти врло важну улогу у развитуку друштва убрзавајући тај развитака. Уколико нека идеја вјерније одражава друштво и његове законитости, утолико је она напреднија и њен је утицај на развитака друштва већи.

Нове, напредне друштвене идеје не настају произвољно, случајно, како и када је то воља самих људи. Те идеје се појављују законито и то онда када развитака материјалног живота друштва постави пред друштво нове задатке. Оне и нијесу ништа друго до идеолошки израз тих сазрелих потреба материјалног развитака друштва и у њима људи постају свјесни потреба друштвеног преврата, који треба припремити и организовати. Тако на примјер није случајно што се марксизам појавио 40-их година XIX вијека. Он се није могао појавити неколико стотина година раније. Он се могао појавити тек на одређеном степену развитака друштва, и то капиталистичког друштва. Тај се степен карактерише тиме да је развитака капитализма дошао до те мјере да је постала очигледна потреба замјене продукционих односа који владају у капитализму. Друштвеном карактеру производње не одговара више приватна својина над средствима за производњу и у вези са тим приватно посвајање производних добара. То претставља кочницу даљег развитака друштва. Производне снаге се буне против постојећих односа. Друштвена производња захтијева и друштвено власништво над средствима за производњу и производним добрима. То је основна противрјечност капиталистичког друштва, која доводи до анархије у капиталистичкој производњи и до оштрих сукоба између пролетаријата и буржоазије. Та супротност се заоштрила до те мјере да, осим тога што радничка класа почиње да води организовану политичку борбу (чартистички покрет), долази до отворених класних сукоба и оружане борбе (устанак лионских радника, буне шлеских ткача итд.). То су они друштвени услови који су довели до појаве научног социјализма. „Модерни социјализам — каже Енгелс — није ништа друго до мислени рефлекс овог стварног конфликта, његов идејни лик у главама најприје оне класе која под њим директно пати, радничке

класе". (Ф. Енгелс: „Анти-Диринг”, „Напријед”, стр. 208). А на једном другом мјесту у „Анти-Дирингу” Енгелс о томе каже: „Модерни је социјализам по својој садржини прије свега плод посматрања, с једне стране, класних супротности које владају у данашњем друштву између богаташа и сиротиње, најамних радника и буржоазије, и, с друге стране, анархије која влада у производњи”; а мало даље у истој књизи: „Зато се сада социјализам не јавља као случајно откриће овога или онога генијалнога ума, него као неизбежна посљедица борбе између двије историски поникле класе — пролетаријата и буржоазије. Његов се задатак више не састоји у томе да измисли што је могуће савршеније друштвено уређење, него у томе да испита историско-економски процес чија је нужна посљедица била појава поменутих класа и њихове међусобне борбе, и да у економском положају, створеном овим процесом, нађе средство за рјешење те борбе”. (Ф. Енгелс: „Анти-Диринг”, „Напријед”, стр. 15 и 25).

Као што се види, нове идеје настају на бази сазрелих услова материјалног живота друштва. Због тога све дотле док нијесу сазрели услови у капиталистичком друштву, сваки покушај да се створи неко социјалистичко учење неминовно има утописки карактер, јер незрелим друштвеним условима одговарају и незреле идеје. Због тога рјешења која не пружа развојак услова материјалног живота друштва људи изналазе из главе. Намјесто стварних веза они стављају измишљене, зато те идеје социјализма нијесу ништа друго до измишљотина и добра жеља; оне су, дакле, утописке. Ту везу између идеје социјализма и друштвених услова разрадио је Маркс још врло рано. Тако он, у вези са тим проблемом, 1846 године у својој знаменитој књизи „Биједи филозофије” пише следеће: „Докле год пролетаријат није довољно развијен да се конституише као класа, докле год према томе сама борба пролетаријата против буржоазије још нема политички карактер, докле год се производне снаге у крилу саме буржоазије још нијесу довољно развиле да би се могли назрети материјални услови потребни за ослобођење пролетаријата и за стварање новог друштва, дотле су ови теоретичари (социјалисти — Д. В.) само утописти који, да би задовољили потребе угњетених класа, импровизирају системе и траже неку препорођајну науку. Али што историја даље напредује, чиме се и борба пролетаријата јасније оцртава, они више немају потребе да науку траже у својој глави; они треба само да себи положе рачуна о томе шта се збива пред њиховим очима и да постану орган тога збивања. Докле год траже науку а само праве системе, докле год су на почетку борбе, они виде у биједи само биједу, а не виде њену револуционарну, превратничку страну која ће срушити старо друштво. Од тога тренутка наука коју је произвело историско кретање и која му се потпуно свјесно придружује престала је да буде доктринарна и постала је револуционарна”. (К. Маркс: „Биједи филозофије”, „Култура” 1946, стр. 106 и 107).

Нове, напредне идеје, које су настале на бази одређених потреба друштвеног развоја и које изражавају нове потребе друштва, зати-

јечу старе, преживјеле идеје, које изражавају потребе преживјелих класа, зато нове идеје ступају у борбу против старих идеја. Нове идеје припремају терен за побједу новог друштва борећи се против тих назадних, старих идеја, мобилишући и организујући масе да би се извршио сазрели друштвени преокрет. Значи да се прије политичког, друштвеног преврата води оштра идеолошка борба, која треба да припреми револуцију, која је, дакле, увод у револуцију. Као што се види, преврат у области свијести, у области идеје, јесте увод у политичке класне битке, у револуционарне преврате у друштву. Историја друштва нам пружа за то многа свједочанства. Тако, ако погледамо на примјер буржоаско-демократске револуције у Европи, које су довеле до рушења феудалног друштва, ми ћемо видјети да је тим револуцијама претходила оштра идеолошка борба, која је и припремила услове за те револуције. Без те идеолошке припреме те револуције не би биле могуће. Тако на примјер без дјелатности француских просветитеља и француских материјалиста у XVIII вијеку не би била могућа велика француска револуција од 1789 године. Требало је феудализам прво побједити на идеолошком пољу, да би се побједио и на политичком. Тако се уствари и десило.

То исто вриједи за прелаз из капиталистичког у социјалистичко друштво. Капитализам треба идеолошки побједити да би се и политички побједио. Ту идеолошку побједу над капитализмом означава појава марксизма као револуционарне теорије радничке класе.

Када те нове идеје једном настану, оне постају врло озбиљна снага која олакшава рјешавање нових задатака које поставља развитак материјалног живота. А те идеје могу постати таква снага зато што овладају свијешћу милиона радних људи. Зато Маркс и каже: „Теорија постаје материјална снага чим овлада масама”. Нове идеје мобилишу и организују масе, подижу их на преображавање друштва, указујући им једновремено и на начине и путеве тога преображаја. Тако на примјер марксизам-лењинизам не само што указује на неминовност пропасти капиталистичког друштва већ и на конкретне путеве обарања тога друштва и условљавања новог, социјалистичког друштва. Нове идеје и настају баш зато што су неопходне друштву, што је без њиховог организаторског, мобилизаторског и преображавајућег дјеловања немогуће ријешити сазреле друштвене потребе. Упознавајући се и овладавајући новим, напредним идејама, људи који се боре против старог, а за побједу новог, постају свјесни потребе развитка материјалног живота друштва, они се тиме наоружавају да би могли успјешније да изврше друштвени преображај. Зато се сазрели задаци материјалног живота друштва рјешавају само свјесном револуционарном борбом напредних снага и класа у друштву против преживјелих, старих, реакционарних снага. Без упознавања и овладавања овим новим идејама та борба не би била могућа. Јер једино ако је револуционарна, свјесна борба, она може бити успјешна. Ако они који се боре не знају циљ своје борбе, или ако тај циљ није изведен из правилне анализе друштвеног развитка, они ће бити брзо поражени.

Најљепши примјер нам је за то борба коју је водила радничка класа. Све дотле док радничка класа није била свјесна неминовности пропадања капиталистичког друштва, док није познавала законе развоја тога друштва и у вези са тим своју сопствену историску улогу и задатке, она није могла имати успјеха у својој борби. И тек онда када је пролетаријат добио своју теорију у лицу марксизма, он је постао свјестан пролазности капиталистичког друштва, постао је свјестан своје снаге и историске улоге, схватио путеве и начине борбе, те је његова борба постала свјесна борба. У томе се заправо и огледа необично велики организаторски, мобилизаторски и преображавајући значај напредних идеја.

Марксизам-лењинизам као теорија радничке класе може да игра своју мобилизаторску и организаторску улогу зато што он вјерно одражава друштвену стварност и потребе развоја те стварности. Марксизам-лењинизам је најнапредније и најреволуционарније учење баш због тога што он вјерније него иједно раније учење одражава друштвену стварност и њене законитости. Лењин у вези са тим каже: „Марксово учење је свемоћно, јер је оно тачно. Оно је потпуно и складно, оно даје људима цјеловит поглед на свијет, поглед који се не мири ни с каквим сујеверјем, ни с каквом реакцијом, ни с каквом одбраном буржоаског угњетавања”. (В. И. Лењин: Изабрана дјела, том I, књига 1, „Култура” 1948, стр. 59).

Закључци и поставке марксизма-лењинизма проистичу из правилног одражавања друштва, те због тога ти закључци нијесу у супротности са развојем друштва. Видјели смо да се марксизам појавио као резултат теоретског уопштавања одређеног степена и стања у развоју капиталистичког друштва. Значи, марксистичка теорија је поникла на основу друштвене праксе, на основу искуства радничке класе. Због тога је марксизам-лењинизам научна документација њене свјетско-историске улоге. Вјерно одражавајући друштвену стварност, марксизам открива законе те стварности и перспективе њеног развоја. Он је открио законе по којима се друштво развијало у прошлости, законе по којима се оно данас развија и законе по којима ће се убудуће развијати. Због тога је он у стању да покаже пролетаријату излаз из капиталистичког ropства, излаз који радне масе у ранијим периодима нијесу могле наћи. Вјерно одражавајући друштвени развој, марксизам нам омогућава да вршимо научна предвиђања и на основу тога предвиђања разрађујемо систем руковођења напредним друштвеним снагама. Без тога предвиђања не би било могуће правилно руководити тим снагама. Зато марксизам-лењинизам, за разлику од разних реакционарних идеја које доводе до песимизма и очајања, доводи до оптимизма, јер предвиђајући будућност указује да је она величанствена и да се за њу вриједи борити. Он доказује да се до те будућности може доћи, јер су у крилу старог друштва сазрели сви услови који претстављају објективну могућност новог друштва. Али марксизам-лењинизам нас такође учи да се та могућност неће створити у стварност сама од себе, већ тога посла треба да се при-

хвати радничка класа, она треба да постане гробар старог и творац новог друштва. Због свега тога марксизам-лењинизам претставља најјаче оружје у борби радничке класе и цијелог напредног човјечанства против политичке и духовне реакције, против свега старог и преживјелога. „Снага марксистичко-лењинистичке теорије састоји се у томе што она омогућава партији да се сналази у ситуацији, да схвати унутрашњу везу догађаја око себе, да предвиди ток догађаја и да утврди не само како и куда се развијају догађаји у садашњости, него и како и у ком правцу они треба да се развијају у будућности”. („Историја СКП (б)”, „Култура” 1948, стр. 421).

Због свега тога није могуће замислити успјешну борбу радничке класе без марксистичко-лењинистичке теорије. Теорија и пракса радничке класе су уско повезане. Једна без друге не би могле постојати, јер теорија је резултат уопштавања револуционарног радничког покрета и она би постала беспредметна ако се не би повезивала са тим покретом, као што би и тај покрет био слијеп и немогућ ако себи не би освјетљавао пут револуционарном теоријом. Ту повезаност теорије и праксе изразио је Лењин сљедећим ријечима: „Без револуционарне партије не може бити ни револуционарног покрета”. (В. И. Лењин: Изабрана дјела, том I, књига 1, „Култура” 1948, стр. 182). Због тога ако раднички покрет и његова партија желе да се успјешно снају у сложеним условима класне борбе, они се морају наоружати напредном теоријом, која, вјерно одражавајући друштвену стварност, може пружити покрету моћ оријентације и схватања унутрашње везе околних догађаја, јер она може дати покрету јасну перспективу. Зато је Лењин истицао „да улогу авангарде борца може одиграти само партија која се руководи напредном теоријом”, (В. И. Лењин: Изабрана дјела, том I, књига 1, „Култура” 1948, стр. 183). Прије појаве марксистичке теорије пролетаријат је лутао у мраку, он није био свјестан своје улоге и свога циља. Међутим, са појавом марксизма политичка борба радничке класе добија научну основу. Због тога је партија у стању да, ослањајући се на ту основу, одређује линију своје борбе у складу са објективним законима историског развитка. Отуда произлази јасан закључак да партија и вође који руководе радничком класом морају овладати напредном марксистичко-лењинистичком науком. Уколико су вође и сваки члан партије боље упознали и овладали теоријом марксизма-лењинизма, утолико је њихов рад бољи и плоднији, утолико су резултати тога рада ефикаснији; и обрнуто, уколико је тај теоретски ниво нижи, утолико су више могуће разне грешке и неуспјех у раду. Говорећи о задацима њемачког радничког покрета, Енгелс је истицао да ће тај покрет испунити своју улогу, поред осталог, ако његове вође буду теоретски потковане: „Нарочито ће бити дужност вођа да се све више и више посвећују свим теоретским питањима, да се све више и више ослобађају утицаја традиционалних фраза, које припадају традиционалном погледу на свијет, и да увијек имају пред очима да социјализам, откад је постао наука, тражи да се са њим поступа као са науком, тј. да се студира. На тај начин стечену свијест, која постаје све

СРЪБРНИСЕ СНА БОЖИТЬВНА КНИГА ШРОМЪДЕСТКА ДЪСА.
А СЪ Г • МЕСЦА ДЕЦАБРА, НА К • Д., ВЪСТРАНОХЪ
МАКЕДОНСКИХЪ ВЪШЪТСКО КЪГРАДЕ СКА
ДЕРН, МАНСТРО КАМЛА ЗАНЕТИ:

Съше е видна книга сора 32 хв. приложи храни
всета иелавна архиепъ и тв тавару хвд нинице
доис илладу. нрвус лавсрлице. алъ об тиси е
урсай ерласице сдв хис нже авте. 6 хвд
и тв алро а в рдн хвд етв фд мрнлосице
и тв хвд нинице сдв хис нже авте. 6 хвд
и тв алро а в рдн хвд етв фд мрнлосице
и тв хвд нинице сдв хис нже авте. 6 хвд
и тв алро а в рдн хвд етв фд мрнлосице

Прилог уз чланак Ђорџа Сп. Радочиџа „Карактер и главни моменти из прошлости старих српских штампарија XV—XVII века” (утор. „Историски записи” књ. II, стр. 8)

ВАСЕВНА ЦОУНИР БЕЛГОМОУ БУ СЛАЛА
 БЕЛНІЕ . АНШОМОУ САРШЛНІВЛА
 КОДЪЛОБЛО НЖЕШЕМАПАУНПЕМОУ
 ТРОМОУ СЛАБАНДРАЖАКАВЪВЪКЛВКШ .
ПОПЕЖЕИЖЕКА ТРОИЦИ ПОКАЛЪЕМНЬ .
 БАГОИЗБОЛНИЦКОВЪСВОИШЛАНТИ
 СТАМНИКНИГАМИ ВЪСЛОВОСЛОВИИ
 ПОЗУОУПРОЧИТАЮЩИМА . АЗГРЕШПН
 МАШИ ВЪУЛАШЪХЪ ШЕПАКЪ ВЪЖЪ . ВЪ
 ЗРЕКПОВАХЪ ПОСІВЪШЕПІЕМАС ТГО АХА
 НЛЮБЪКІО ЕЖЕКЪ ВЪЖТЛПІИМЪ НСТАИ
 ЧРКАМА . ПАПИСАХЪ СІО АШЕПІСМОУ
 КЛНОУ . ЧЕРКОВОБЛОГОВЪСТІЕ . ЕЖЕАХЪ
 СТАИ АЛІАКАМИ ОУСТНІОУСНОУ . ВЪ
 ПОЗПАІЕ . ННСПАІЕМІЕ СЛОВОСЛОВІО
 ТРІСАМУПАГО ВЪЕДНІСТА ВЪ ПОКАЛІЕ
 МАГОБЖТЛА . МЛНЖЕНОМАЕ . НСАРА
 СТАПЛЕ НЕТАРІЕ . УАГОУШЕ ДАНПНОУ
 ШЕ . АНВБЕХЪ ВЪРАДІИ НСПРАВЛАНТЕ
 ПАСЖЕ ОУБРАНО ПОТЪШІВШІ СЕПАІЕ
 БЪЛОБЛАМТИ . АЛШОНИ СЛВЕНІОША

НЗНЕГОЖЕКА . СПА . ИИМЖЕВЪСА БХА
 СТГО . ОЛЕМЖЕВЪСА . ШЛАДАШОУ
 ЧРВОВАХЪ ВЪАМИРЪ ИРОУ СΟΥЛИМЕЛХ
 ПОВЕЛІЕНІЕМА АРХІЕПІСКОУ БЪЛАГРА
 СКИН НСРЕМСКИН КЪ ЛОГИНІШ . ГРОУ
 АНХСЕ ШСЕМЪ АЗАГРЕШПН ПРЪЗКНІГЕРА
 БОУКА . ВЪСРЕМОУ . ПАБОУГАНОКІЕ . ЗДЕ
 ОУЛОУ ЧНІРНСАМИРЕ ПШЕ НАМАТА . РАМО
 ИЕСЕЕСКАГОШАЗАРИМСЕ . НЕЛІПІОАМНІ .
 НСАПИСАСЕ ВЪАХЪРО . ЗПС . КРОУСА СЛЦО
 КН . АЛОУПН . З . СТГОС ОУАІЕ . БОУПАСА
 БОУ . СТАИ ПАС ТРО . ХРІСТАПОМИЛІСЕС
 ПІЕ . ПОУСЕ МЦАМІА . КН АП . НСАВР
 ШНСЕ МЦА . АПІОУ . АІ . АП . БОУПАШЕМО
 СЛАБА ВЪЖКА АМНІО .

С Н НЗУВОДЪ ШФОРМИ ЧРВЛОБІУБ .
 ШСАЛОЖЕНІА МАКАРІЕВА .

јаснија, треба све ревносније ширити међу радничким масама и све чвршће збијати организацију партије и организацију струковних савеза. . . ” (Ф. Енгелс: „Селјачки рат у Њемачкој”, Предговор, цитирано према Лењину, Изабрана дјела, том I, књига 1, стр. 184).

Због тога што успјешна борба радничке класе није могућа без револуционарне теорије, класици марксизма-лењинизма су водили сталну борбу за повећање свијести радничке класе, за ширење марксистичко-лењинистичких идеја у редовима радничке класе, борили су се за ослобођење пролетаријата испод идејног утицаја буржоазије и разних утопистичких, ситно-буржоаских и других схватања. Они су схватили да се није довољно борити само против отворено буржоаских схватања, него такође и против разних назовисоцијалистичких схватања, која су исто тако штетна по раднички покрет као и отворено буржоаска схватања. Без ликвидације тих учења, марксизам не може овладати радничким покретом и показати му пут борбе и ослобођења испод јарма буржоазије. Због тога од првог дана појаве марксизам је ступио у борбу против таквих схватања, која спутавају револуционарну борбу радничке класе и дезоријентишу раднички покрет. У вези са тим Лењин каже: „Првих 50 година свога постојања (од четрдесетих година XIX вијека) марксизам се борио против теорија које су му биле из основа непријатељске. У првој половини четрдесетих година Маркс и Енгелс обрачунали су се с радикалним младохегелијанцима, који су стајали на гледишту филозофског идеализма. Крајем четрдесетих година долази борба у области економских учења — против прудонизма. Педесете године завршавају ту борбу критика партија и учења која су се манифестовала бурне 1848 године. Шездесетих година борба се преноси из области опште теорије у област која је ближа непосредном радничком покрету: истјеривање бакуњинизма из Интернационале. Почетком седамдесетих година у Њемачкој једно кратко вријеме избија на површину прудонист Милбергер, а крајем седамдесетих година позитивист Дириг. Али је утицај једног и другог на пролетаријат већ потпуно безначајан. Марксизам већ неоспорно побјеђује све остале идеологије радничког покрета”). (В. И. Лењин: Изабрана дјела, том I, књига 1, „Култура” 1948, стр. 69 и 70).

Исто такву борбу је водио Лењин. Без Лењинове борбе против народњака не би било могуће ширење марксизма у Русији, јер су утопистичка учења народњака била прва препрека коју је марксизам у Русији морао да савлада.

Класици марксизма-лењинизма су се борили не само против директно супротних теорија и схватања већ и против сваког искривљавања марксистичке теорије, против сваког опортунизма и ревизионизма, који је оружје у рукама буржоазије. Пошто су непријатељи марксизма претрпјели пораз у отвореној борби против марксизма, то они сад продужавају ту борбу у једној другој форми. Непријатељи марксизма се прерушавају у марксисте и желе да ту теорију изнутра минирају. Они иступају под паролом „побољшавања”, „прераде”,

замјене „застарјелих” поставки марксизма итд. Вршећи ревизију марксизма, они желе да бар на тај начин напакосте марксизму и из њега истргну оно што је најзначајније, његову револуционарну оштрину. Марксизам-лењинизам не би могао одиграти своју улогу руководства за акцију, своју мобилизаторску, организаторску и преображавајућу улогу, ако се не би ликвидирали сви ти ревизионистички покушаји, који служе класном непријатељу — буржоазији. Тај задатак борбе против ревизионизма нарочито је успјешто извршио Лењин. Он је водио борбу против опортунизма и ревизионизма не само у Русији већ и у међународним размјерама, борећи се против опортунизма и ревизионизма II интернационале. Нарочито је значајна његова борба против „економизма” и касније против емпириокритицизма, који је имао намјеру да изврши ревизију теоретских темеља марксизма. Тај ревизионизам је он разбио својом познатом књигом „Материјализам и емпириокритицизам”.

Као што се види, није довољно да радничка класа води само економску и политичку борбу, она мора да води и теоретску борбу, како против разних непријатељских теорија, тако и за чистоту своје теорије — марксизма-лењинизма. Теоретска борба треба да иде упоредо са економском и политичком борбом пролетаријата. „Енгелс признаје — каже Лењин — не два облика велике борбе социјал-демократије (политички и економски) — као што се то обично ради код нас — него три, стављајући с њима и теоретску борбу”. (В. И. Лењин: Изабрана дјела, том I, књига 1, „Култура” 1948, стр. 183).

Једино онда ако пролетаријат води своју борбу у сва ова три облика, он може имати успјеха у тој борби.

Но да би једна идеологија могла одиграти своју улогу руководства за акцију, своју мобилизаторску, организаторску и преображавајућу улогу, њене поставке се не смију канонизирати, претварати у догме. То нарочито важи за марксизам-лењинизам, који је руководство за акцију радничке класе. Догматизам и долази због тога што се не води рачуна о објективној стварности, о револуционарној пракси пролетаријата и његовом развитку, већ се теорија одваја од праксе и извјесне поставке теорије прогласе за апсолутне и неважеће у свим временима и ситуацијама. Због тога долази до тежње да се нове друштвене појаве утисну у старе, навикнуте калупе. Догматизам не полази од реалне стварности, од чињеница живота, већ од извјесних устаљених појмова и поставки, које су настале као израз неке одређене ситуације и које се сада апсолутизирају и претварају у фетиш. Такве догме не само да не помажу у практичној дјелатности, већ ту дјелатност спутавају, коче развитак саме друштвене праксе.

Марксизам-лењинизам је директно супротан догматизму. Он је водио оштру борбу против свих оних теорија и филозофских система који су претендовали на то да дају неку апсолутну истину, неко апсолутно, завршено знање, које се не може даље продубљавати и развијати. Говорећи о таквим тежњама, Маркс и Енгелс су истицали да ти појединци, који на то претендују, желе да даду оно што само

читава човјечанство у свом прогресивном ходу напријед може да да. Они су међутим истицали да марксизам таквих претензија нема. Марксизам није неко завршено, скамењено учење, које се не развија и које се не може даље развијати, то учење није догма, већ руководство за акцију. Наше учење — каже Лењин — није догма, већ руководство за акцију — тако су увијек говорили Маркс и Енгелс, исмијавајући с правом учење напамет и просто понављање „формула“ подесних у најбољем случају само за обилежавање о п ш т и х задатака, које к о н к р е т н а економска и политичка ситуација сваке посебне ф а з е историског процеса нужно мијења. . . Потребно је усвојити ту неоспорну истину да марксист мора водити рачуна о живом животу, о тачним чињеницама стварности, а не да се хвата за теорију јучерашњу. . .” (В. И. Лењин, књига XX, стр. 100 и 101, на руском).

Због тога марксизам-лењинизам као наука о развоју друштва, наука о радничком покрету, наука о пролетерској револуцији, наука о изградњи комунистичког друштва не може стајати на једном мјесту, он се мора развијати, усавршавати. Јер пошто је марксизам-лењинизам теоретски израз револуционарне борбе радничке класе, то се са развојем те борбе мора развијати и марксистичко-лењинистичка теорија, сваки даљи корак у развоју револуционарне борбе радничке класе треба да претставља и корак даље у развоју марксистичке теорије. Значи, марксистичка теорија се стално развија и богата новим поставкама, а старе поставке које више не одговарају условима замјењују се новима, јер се опортунизам не огледа само у одрицању од извјесних поставки и захтјева марксизма-лењинизма већ и у држању за извјесне застарјеле и преживјеле поставке које више не одговарају новим условима друштва. Марксизам се, дакле, не смије ослањати на цитате и изреке, него на практично искуство револуционарне борбе пролетаријата. То је прави, стваралачки марксизам, који једино може одиграти улогу мобилизатора радничке класе за борбу против буржоазије и изградњу социјализма. Шта би било са марксизмом и радничким покретом да је марксизам стао само на ономе што су дали Маркс и Енгелс? Марксизам би се претворио у мртву догму лишену живота и као такав био би неприкладан за практичну дјелатност, те би самим тим радничка класа била неспособна за успјешну борбу против буржоазије. Сва је срећа у томе што најдоследнији ученици Маркса и Енгелса нијесу тако гледали на марксизам. Лењин је говорио: „Ми на Маркову теорију нипошто не гледамо као на нешто завршено и неприкосновено; напротив, ми смо убијеђени да је та теорија положила само угаоне каменове те науке, коју социјалисти морају развијати даље у свим правцима, ако не желе да заостану за животом. Ми мислимо да је за руске социјалисте нарочито потребно с а м о с т а л н о разрађивање Маркове теорије, јер та теорија даје само опште р у к о в о д е њ е поставке, које се к о н к р е т н о примјењују на Енглеску друкчије него на Француску, на Француску друкчије него на Њемачку, на Њемачку друкчије него на Русију”. (В. И. Лењин, књига II, стр. 492, на руском).

Баш је Лењин био тај који је, захваљујући таквом гледању на марксизам, значајно даље разрадио марксизам, теоретски уопштавајући оне нове услове који су настали у развоју друштва, а то је империјализам, пролетерска револуција и изградња социјализма. Полазећи од суштине марксизма, он је ту теорију дигао на један виши степен, богатећи је новим поставкама и закључцима. Без лењинизма, тј. марксизма, епохе империјализма и пролетерске револуције не би била могућа побједоносна борба руског пролетаријата, нити пак пролетаријата ма које друге земље.

Историја нам говори да је свака партија која је на теорију гледала као на догму неминовно претрпјела пораз. Довољно је само погледати на судбину партија II интернационале, које су у основи своје политике имале не једну цјелокупну теорију повезану са револуционарном праксом радничке класе, већ неколико мртвих догми, од којих су они полазили у свакој ситуацији која је настајала. Јасно је да се такве партије нијесу могле снаћи у новим, врло сложеним условима империјализма и класне борбе пролетаријата, јер догме од којих су оне полазиле нијесу одговарале новој ситуацији. Тако исто и Комунистичка партија Грчке је у току Другог свјетског рата догматски схватала поједине форме револуционарне борбе, јер је покушала да оне форме борбе које су некада постојале у руској револуцији механички примидени на своју, грчку стварност, што је довело до кочења и умртвљивања револуционарне борбе. Међутим, нови услови који су настали у Другом свјетском рату захтијевали су и нове форме борбе, тј. мјесто револуционарне борбе по градовима као главне форме борбе — организовање свенародног партизанског рата, што КП Грчке није схватила, те у томе лежи један од узрока њеног неуспјеха у Другом свјетском рату.

Но није довољно само борити се против непријатељских схватања и разних ревизионистичких и догматских искривљавања теорије марксизма-лењинизма, него се у исто вријеме треба борити за уношење социјалистичке свијести у раднички покрет, јер масе не прихватају напредне идеје спонтано, нити се пак социјалистичка свијест код тих маса рађа спонтано. Њу треба унијети споља. Ту је потребна активност партије и сваког комунисте, јер без те активности напредне социјалистичке идеје не могу постати својина маса и организовати их и мобилисати за борбу. Гдје нема борбе за подизање социјалистичке свијести, или се потцјењује значај социјалистичке идеологије, тамо се неминовно отварају врата непријатељској, буржоаској идеологији, а тиме се наноси огромна штета радничком покрету. У своме дјелу „Шта да се ради“, које је написано против „економиста“ који су баш негирали значај социјалистичке свијести, у коме је опширно и темељито разрађен проблем о улози идеологије за раднички покрет, Лењин каже: „да с в а к о клањање пред спонтаношћу радничког покрета, с в а к о смањивање улоге „свјесног елемента“, улоге социјал-демократије, з н а ч и самим тим — потпуно независно од тога жели ли то онај који је смањује или не — јачање утицаја буржоаске

идеологије на раднике". И даље у истој књизи: „Зато свако смањивање социјалистичке идеологије, свако удаљавање од ње, значи самим тим јачање буржоаске идеологије”. (В. И. Лењин: Изабрана дјела, том I, књига 1, „Култура” 1948, стр. 194 и 195).

Из свега овога што је досад речено јасно се види да је марксизам-лењинизам дубоко партијан, јер изражава класне интересе радничке класе. Радничка класа и њена партија не крију ту партијност, као што то ради буржоазија. Напротив, класици марксизма-лењинизма су се увијек борили за досљедну партијност читаве идеологије радничке класе, борећи се против свакаквих и најмањих уступака непријатељским схватањима у ма којој области: науци, филозофији, умјетности итд. Једино ако је идеологија радничке класе досљедно партијна, она може одиграти значајну улогу у мобилисању и организовању радничке класе за револуционарни преображај друштва. Оно што разликује идеологију пролетаријата од свих ранијих идеологија појединих класа јесте то да партијност пролетерске идеологије није у супротности са њеном објективношћу. Напротив, партијност и објективност се узајамно прожимају, јер што је та идеологија партијнија, тј. што потпуније изражава интересе радничке класе, то је она објективнија, тј. вјерније одражава друштвену стварност; и обратно, уколико та идеологија вјерније одражава објективни свијет, утолико вјерније изражава интересе радничке класе, јер је радничка класа таква класа која је заинтересована за непрекидни развитак друштва, за све дубље и свестраније испитивање стварности. Она не ради на томе, како то раде раније класе, да овјековјечи своју класну владавину, већ се бори да и себе као класу ликвидира. Због тога ако идеологија вјерно одражава стварност, она помаже радничкој класи да оствари те своје циљеве.

На примјеру марксизма-лењинизма се јасно види зашто напредне идеје играју тако значајну улогу у развиту друштва. Због тога се реакционарне друштвене снаге увијек и боре против напредних идеја. Зато се и буржоазија, знајући какву улогу игра марксизам-лењинизам за борбу радничке класе, бори свим силама против те теорије, трудећи се на разне начине да спријечи њен утицај на радничку класу, али сви ти покушаји не могу имати успеха, јер је марксизам-лењинизам истинита теорија која служи радничкој класи у борби за њено ослобођење. Историја нам говори да су све напредне идеје на крају крајева пољеђивале, ма какав да је био отпор старих, преживјелих друштвених снага и њихових идеја, јер су те нове идеје изражавале одређене потребе развита материјалног живота друштва, те су се због тога законито и нужно морале остварити. Тако на пр. Инквизиција је спалила Ђордана Бруна и многе друге, али није могла спалити идеје које су они исповиједали, јер су те идеје напакон побједиле. То исто важи и за марксизам-лењинизам, који изражава потребу обарања капиталистичког друштва и његову замјену новим, социјалистичким друштвом. Због тога сви покушаји буржоазије да спријечи тај утицај морају прије или послје доживјети неуспјех. Савремени

инквизитори могу поубијати хиљаде и хиљаде радничких бораца, али не могу убити идеје за које се они боре. Послије сваког напада на радничку класу и њену теорију, та теорија постаје јача и задобија све више присталица. „Развијање марксизма — каже Лењин — неизбежно изазива множење и заоштравање тих буржоаских препада против марксизма, који последије сваког „уништења” од стране званичне науке постаје све чвршћи, прекаљенији и виталнији”. (В. И. Лењин, Изабрана дјела, том I, књига 1, „Култура” 1948, стр. 69).

(Наставиће се)

Димо Вујовић